

Robert BIAŁOSKÓRSKI

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach
Wydział Nauk Społecznych

POZYCJA GEOSTRATEGICZNA FEDERACJI ROSYJSKIEJ W OCENIE STUDENTÓW POLSKICH I ROSYJSKICH W ZESTAWIENIU Z WYNIKAMI BADAŃ POTĘGOMETRYCZNYCH

**THE GEOSTRATEGIC POSITION OF THE RUSSIAN FEDERATION
IN THE ASSESSMENT OF THE POLISH AND RUSSIAN STUDENTS
IN RELATION TO THE RESULTS OF POWERMETRIC STUDIES**

Abstract: The chapter presents the evaluation of the geostrategic position of the Russian Federation based on the results of a diagnostic survey conducted by the author using an auditorium survey among a selected group of Polish and Russian students of security and international relations. The study was conducted in June–December 2017 at the Siedlce University of Natural Sciences and Humanities, the Siberian Federal University in Krasnoyarsk and the Tambov State University named after G.R. Derzhavin. The results of the research, due to the small research pool, should be treated as a pilot project and an introduction to broader research. The results of the survey were compared with the powermetric data obtained using the formal model. In the author's opinion it leads to interesting and worth presenting conclusions.

Keywords: The Russian Federation, Russia, geostrategy, geopolitics, international system

Wprowadzenie

W historii nowożytnej Rosja była i pozostaje ważnym graczem w systemie międzynarodowym na wszystkich trzech poziomach: globalnym, regionalnym i lokalnym. Dynamika zmian pozycji, jaką zajmuje w systemie w danym czasie zależy od wielu złożonych czynników, wśród których głównym jest potęga (moc) państwa. Celem badań tego rozdziału jest ocena pozycji geostrategicznej Federacji Rosyjskiej (FR) w międzynarodowym układzie sił (MUS)

z perspektywy studentów, specjalizujących się w problematyce bezpieczeństwa międzynarodowego i stosunków międzynarodowych. W przyjętej konwencji terminologicznej przez *geostrategię* należy rozumieć subdyscyplinę geopolityki, zajmującą się badaniem użycia siły wojskowej przez państwa w celu osiągnięcia założonych przez nie interesów geopolitycznych. Natomiast pod pojęciem *pozycji geostrategicznej* – miejsce, jakie zajmuje państwo w hierarchii MUS w danym czasie pod względem potęgi wojskowej (główny wskaźnik) oraz wskaźników wzmacniających i osłabiających potęgę wojskową (wskaźniki wpływu) – tutaj wskaźnik gospodarczy i wskaźnik geopolityczny¹.

Jako metodę badawczą zastosowano sondaż diagnostyczny z wykorzystaniem ankiety audytoryjnej². Badanie zostało przeprowadzone w okresie czerwiec–grudzień 2017 roku. Wzięli w nim udział studenci kierunku bezpieczeństwo oraz stosunki międzynarodowe różnych lat i poziomów studiów Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach (polscy studenci) oraz Syberyjskiego Federalnego Uniwersytetu w Krasnojarsku i Państwowego Uniwersytetu im. G. Dzierżawina w Tambowie (rosyjscy studenci). Nie wielka pula badawcza, bo licząca ogółem 309 studentów, w tym 47 rosyjskich oraz 262 polskich sprawia, iż prezentowane wyniki badań należy traktować jako pilotażowe i wstęp do szerszych analiz. Szczegółowe wyniki badania sondażowego oraz struktura ankiety audytoryjnej zostały zamieszczone w załącznikach.

Wyniki badania sondażowego porównano z danymi uzyskanymi za pomocą metod badawczych, stosowanych w potęgometrii, czyli nauce stosowanej zajmującej się pomiarami, szacunkami i oceną potęgi/władzy uczestników życia społecznego, zwłaszcza państw oraz modelowaniem, symulacjami i prognozowaniem relacji między nimi w wymiarze globalnym, regionalnym i lokalnym. Głównym zadaniem potęgometrii są pogłębione studia nad stosunkami międzynarodowymi i polityką światową (systemem międzynarodowym), w tym uściślanie tez i wywodów (wsparcie teorii) oraz wsparcie metod

¹ R. Białoskowski, *The Geostrategic Position of the Russian Federation. A Powermetric Study*, Siedlce 2018, s. 20-21.

² Tego typu badania można w pewnym przybliżeniu traktować jako ocenę ekspercką. D. Michalik, *Modelowanie i symulacje międzynarodowego układu sił*, Toruń 2012, s. 203-218; M. Sułek, *Nakłady i efekty w kalkulacjach geopolitycznych*, [w:] *Potęgometria*, tom 2, M. Sułek (red.), Warszawa 2014, s. 22-29.

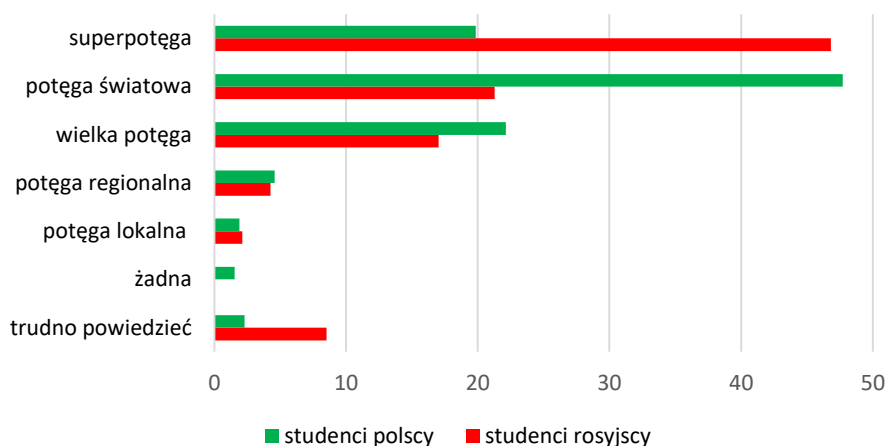
wnioskowania. Odbywa się to poprzez budowanie modeli formalnych (modelowanie), mających konkretne zastosowanie, a następnie wykonywanie obliczeń oraz dokonywanie eksperymentów na modelach, czyli przeprowadzanie symulacji. To z kolei umożliwia budowanie lub obiektywizowanie (weryfikację) prognoz rozwoju sytuacji międzynarodowej, szczególnie międzynarodowego układu sił³. Zdaniem autora, zestawienie wyników badania sondażowego z danymi potęgometrycznymi, uzyskanymi za pomocą syntetycznego modelu formalnego⁴ daje interesujące i warte upublicznienia konkluzje.

Ocena potęgi wojskowej Federacji Rosyjskiej

Ogólne wyniki badania sondażowego wskazują, iż zarówno polscy, jak i rosyjscy studenci uznają Rosję za potęgę wojskową. Jedyne nieznaczny odsetek i tylko polskich studentów zdecydowanie temu zaprzecza (1,53%), a liczba niezdecydowanych przeważa po stronie studentów rosyjskich (8,51% – studenci rosyjscy, 2,29% – studenci polscy). Z powyższego wynika, iż większe wątpliwości co do wojskowej mocarstwowości Rosji występują po stronie studentów rosyjskich. Badanie jakościowe uplasowało ogólnie Rosję na pozycji wojskowego mocarstwa pomiędzy trzema najwyższymi kategoriami: superpotęgi, potęgi światowej i wielkiej potęgi. W tym zakresie postrzeganie polskich studentów różni się nieznacznie od studentów rosyjskich, albowiem pierwsi plasują Rosję na poziomie wojskowego mocarstwa drugiej kategorii, czyli potęgi światowej (47,71%), natomiast drudzy na poziomie najwyższej kategorii – superpotęgi (46,81%). Powyższe wyniki wyraźnie jednak wskazują, iż zarówno polscy, jak i rosyjscy studenci w zdecydowanej większości nie tylko uznają Rosję za potęgę wojskową, ale również plasują ją na poziomie globalnym, a nie regionalnym, czy lokalnym (wykres 1).

³ M. Sułek, *Metody i techniki badań stosunków międzynarodowych*, Warszawa 2004; M. Sułek, *Potęga państw. Modele i zastosowania*, Warszawa 2013.

⁴ R. Białoskórski, Ł. Kiczma, M. Sułek, *Potęga państw 2019. Rankingi potęgometryczne*, Warszawa 2019, www.researchgate.net/publication/332275451_Potega_Panstw_2019_Rankingi_potegometryczne, (01.08.2019 r.).

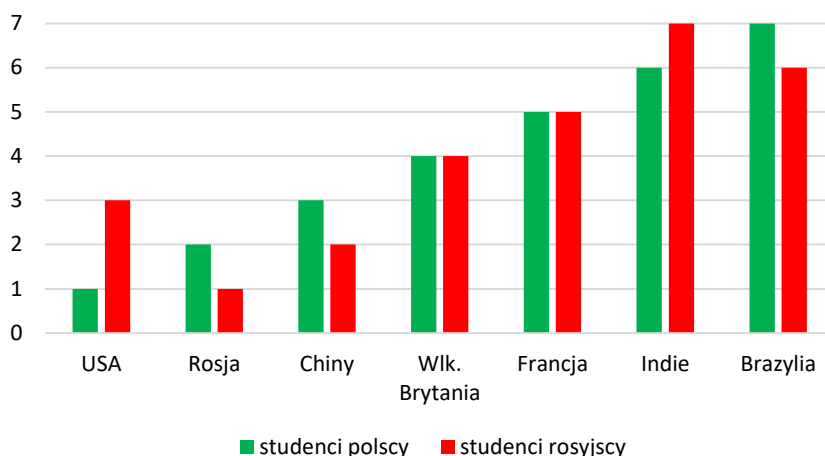

Źródło: opracowanie własne

Wykres 1. Wyniki badania sondażowego odnoszące się do kategorii mocarstwowości wojskowej Federacji Rosyjskiej w 2017 roku (w %)

W tym zakresie opinie studentów różnią się jednak od wyników badań potęgometrycznych opartych na syntetycznym modelu formalnym, które plasują potęgę wojskową Rosji w 2017 roku jedynie na poziomie mocarstwa regionalnego (razem z Indiami i Arabią Saudyjską). Według tych danych jedynym wojskowym supermocarstwem są USA (niezmiennie od 1992 roku) przy braku mocarstwa światowego oraz z Chinami na poziomie wielkiego mocarstwa wojskowego.

Wyniki badania sondażowego wskazują więc na zawyżanie, zarówno przez studentów polskich, jak i rosyjskich, rangi wojskowej pozycji Rosji w MUS. Powyższe potwierdzają też wyniki rankingu państw według potęgi wojskowej, gdzie studenci polscy plasują Rosję na drugiej pozycji po USA i przed Chinami, natomiast studenci rosyjscy plasują Rosję na pierwszym miejscu przed Chinami i USA (przy niemal identycznej liczbie głosów tych dwóch państw). Interesujący jest przy tym także stosunek studentów do pozycji wojskowej USA, gdzie polscy studenci jednoznacznie plasują USA na pierwszym miejscu rankingu z dwukrotną przewagą głosów nad drugą potęgą wojskową Rosji, podczas, gdy studenci rosyjscy plasują USA dopiero na trzecim miejscu za Rosją i Chinami, przy wyraźnej przewadze liczby głosów oddanych na Rosję (wykres 2).

Źródło: opracowanie własne

Wykres 2. Wyniki badania sondażowego odnoszące się do typowanej pozycji wybranych państw w międzynarodowym układzie sił pod względem potęgi wojskowej w 2017 roku (pozycja państw w rankingu od 1 – najwyższa do 7 – najniższa)

Tabela 1. Ranking 10. państw świata o największej potędze wojskowej w 2017 roku (świat=100%)

Ranking	Państwo	Potęga wojskowa (w %)
1	USA	22,59
2	Chiny	10,02
3	Indie	4,10
4	Rosja	4,10
5	Arabia Saudyjska	3,42
6	Brazylia	2,31
7	Francja	2,14
8	Japonia	2,06
9	Wlk. Brytania	1,88
10	Niemcy	1,79

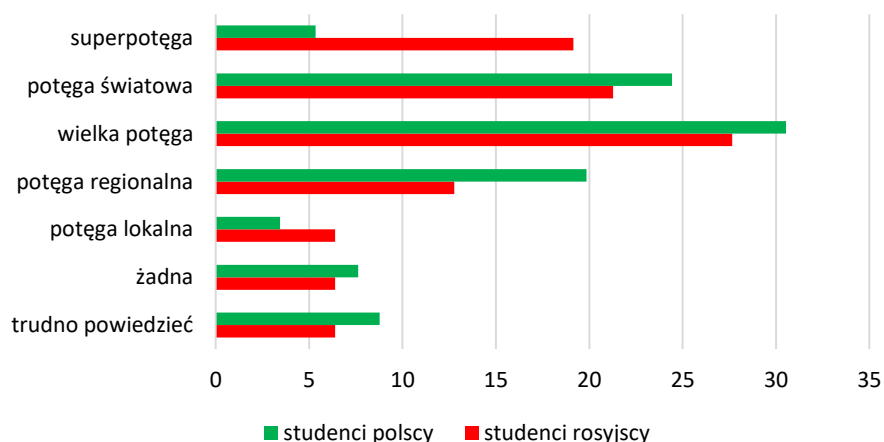
Źródło: opracowanie własne

Tymczasem badania potęgometryczne plasują Rosję pod względem potęgi wojskowej dopiero na czwartej pozycji po USA, Chinach i Indiach (przy

równej potędze wojskowej Rosji i Indii, oraz ponad dwukrotnej przewadze potęgi wojskowej USA nad Chinami) – tabela 1. Zdecydowana większość studentów polskich (79,47%) oraz rosyjskich (85,11%) prognozuje wzrost pozycji potęgi wojskowej Rosji.

Ocena potęgi gospodarczej Federacji Rosyjskiej

Ogólne wyniki badania sondażowego wskazują, iż zarówno polscy, jak i rosyjscy studenci uznają Rosję za potęgę gospodarczą. Przeciwnego zdania jest średnio ok. 7% studentów. Porównywalna jest również liczba niezdecydowanych (7,5%). Zarówno polscy, jak i rosyjscy studenci w większości zaliczają potęgę gospodarczą Rosji do trzeciej kategorii (wielka potęga), natomiast w drugiej kolejności zbliżony odsetek uważa Rosję za potęgę gospodarczą drugiej kategorii (potęga światowa) – wykres 3. Wyniki są zdecydowanie zawyższone w stosunku do danych rankingu potęgometrycznego, gdzie Rosja pod względem potęgi gospodarczej plasuje się w 2017 roku dopiero na pozycji mocarstwa lokalnego, wspólnie z Niemcami, Francją, Wielką Brytanią, Kanadą, Indonezją, Meksykiem, Włochami oraz Australią. Żadne z państw nie uzyskało wówczas statusu supermocarstwa gospodarczego oraz wielkiego mocarstwa. Chiny i USA zajęły drugą kategorię – mocarstw światowych, natomiast Brazylia, Indie i Japonia – mocarstw regionalnych.

Źródło: opracowanie własne

Wykres 3. Wyniki badania sondażowego odnoszące się do kategorii mocarstwowości gospodarczej Federacji Rosyjskiej w 2017 roku (w %)

Warto przy tym zauważyć, że od 1992 roku Rosja plasuje się na poziomie mocarstwa lokalnego pod względem potęgi gospodarczej z wyjątkiem lat 2008, 2011-2014. W tym czasie USA utrzymały pozycję mocarstwa światowego, Chiny awansowały z pozycji mocarstwa regionalnego do mocarstwa światowego, natomiast Niemcy i Francja spadły z pozycji mocarstwa regionalnego do lokalnego.

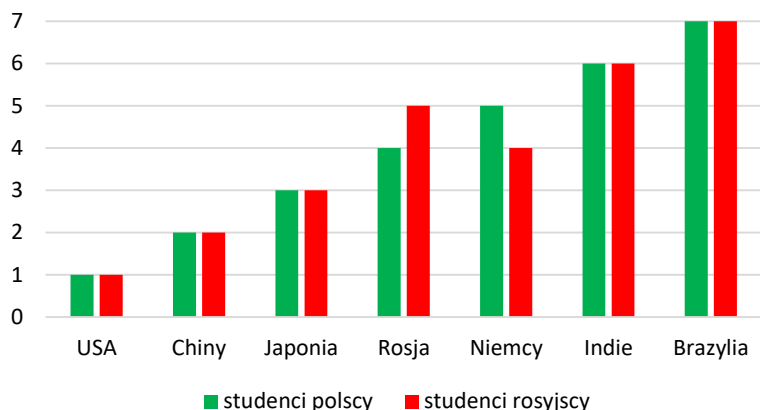
W rankingu potęgometrycznym państw pod względem potęgi gospodarczej Rosja zajęła w 2017 roku 7. pozycję zaraz za Niemcami (zbliżone wartości potęg). Liderami w rankingu są Chiny przed USA (zbliżone wartości potęg), Indiami, Japonią i Brazylią (tabela 2).

Natomiast studenci polscy i rosyjscy za największe gospodarki świata zgodnie uznają – USA, Chiny i Japonię. W ich ocenie Rosja plasuje się natomiast na 4. miejscu (polscy studenci) oraz 5. miejscu (rosyjscy studenci) przy porównywalnym parytecie głosów z Niemcami. Wyraźnie niedoszacowane są natomiast w ocenie zarówno polskich, jak i rosyjskich studentów gospodarki Indii i Brazylii, zgodnie umieszczone odpowiednio na pozycjach 7. i 8. rankingu (wykres 4).

Tabela 2. Ranking 10. państw świata o największej potędze gospodarczej w 2017 roku (świat=100%)

Ranking	Państwo	Potęga gospodarcza (w %)
1	Chiny	15,21
2	USA	14,95
3	Indie	4,85
4	Japonia	3,48
5	Brazylia	3,11
6	Niemcy	2,63
7	Rosja	2,60
8	Francja	2,10
9	Wlk. Brytania	1,93
10	Kanada	1,87

Źródło: opracowanie własne

Źródło: opracowanie własne

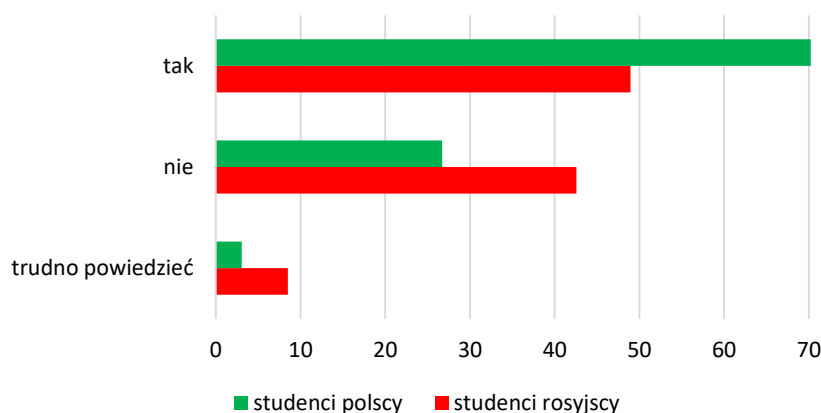
Wykres 4. Wyniki badania sondażowego odnoszące się do typowanej pozycji wybranych państw w międzynarodowym układzie sił pod względem potęgi gospodarczej w 2017 roku (pozycja państw w rankingu od 1 – najwyższa do 7 – najniższa)

Wśród rosyjskich studentów przeważa zdecydowanie optymizm w odniesieniu do perspektyw wzrostu pozycji gospodarczej Rosji (61,70% – wzrost, 25,53% – spadek), przy wyraźnie podzielonym w tym względzie stanowisku polskich studentów (38,17% – wzrost, 27,86% – spadek) i znacznym odsetku niezdecydowanych (33,97% – polscy studenci, 12,77% – rosyjscy studenci).

Ocena pozycji geopolitycznej Federacji Rosyjskiej

Ogólne wyniki badania sondażowego wskazują na różnice w postrzeganiu przez studentów pozycji geopolitycznej Rosji. Polscy studenci zdecydowanie uznają Rosję za potęgę geopolityczną w 2017 roku w międzynarodowym układzie sił (70,23% – tak, 26,72% – nie), podczas, gdy studenci rosyjscy są pod tym względem wyraźnie podzieleni (48,94% – tak, 42,55% – nie). Wyniki badań wskazują więc na pewną „niewiarę” rosyjskich studentów w geopolityczne znaczenie i możliwości oddziaływania ich ojczyzny w systemie międzynarodowym (wykres 5)⁵.

⁵ Być może inne wyniki uzyskano by przy postawieniu pytania nie tylko o to, czy Rosja jest potęgą geopolityczną, lecz także, jakim jest rodzajem potęgi geopolitycznej – analogicznie jak to zrobiono w przypadku pytań 2 i 3.

Źródło: opracowanie własne

Wykres 5. Wyniki badania sondażowego odnoszące się do pytania, czy Federacja Rosyjska jest potęgą geopolityczną (w %)

Tymczasem wyniki badań potęgometrycznych plasują Rosję na wysokiej 4. pozycji w rankingu światowym pod względem potęgi geopolitycznej za liderem USA, z blisko dwukrotną przewagą nad Chinami oraz Indiami. Warto w tym miejscu zauważyć spadek potęgi geopolitycznej Rosji z czołowej 2. pozycji w 1992 roku (po USA), które to wówczas zajmowała wskutek utrzymania części wysokiego potencjału militarnego po spuściźnie ZSRR.

Tabela 3. Ranking 10. państw świata o największej potędze geopolitycznej w 2017 roku (świat=100%)

Ranking	Państwo	Potęga geopolityczna (w %)
1	USA	20.04
2	Chiny	11.75
3	Indie	4.35
4	Rosja	3.60
5	Brazylia	2.58
6	Arabia Saudyjska	2.57
7	Japonia	2.53
8	Francja	2.12
9	Niemcy	2.07
10	Wlk. Brytania	1.90

Źródło: opracowanie własne

Polscy i rosyjscy studenci zgodnie uznają, że największe zagrożenie geopolityczne dla bezpieczeństwa Rosji z punktu widzenia władz Kremla stanowią USA (57,91% – polscy studenci, 66,10% – rosyjscy studenci) oraz Chiny (25,51% – polscy studenci, 11,86% – rosyjscy studenci). Powyższe pokrywa się z opinią własną studentów obu grup w tym zakresie – USA (52,29% – polscy studenci, 57,81% – rosyjscy studenci) i Chiny (31,81% – polscy studenci, 15,63% – rosyjscy studenci).

Podsumowanie

Zgodnie z przyjętą metodologią badawczą za podstawę oceny pozycji geostrategicznej Federacji Rosyjskiej w badanym okresie przyjęto potęgę wojskową jako wskaźnik główny, uzupełniony o dwa wskaźniki na niego oddziałujące w sposób wzmacniający lub osłabiający (wskaźniki wpływu), do których zaliczono wskaźnik gospodarczy i wskaźnik geopolityczny. Wyniki sondażu diagnostycznego wskazują, iż Rosja jest uznawana za globalną potęgę wojskową, czego jednak nie potwierdzają wyniki badań potęgometrycznych, sytuujące Rosję jedynie na poziomie wojskowego mocarstwa regionalnego, na 4. pozycji po USA, Chinach i Indiach (przy zbliżonej potędze wojskowej Rosji i Indii, oraz ponad dwukrotnej przewadze potęgi wojskowej USA nad Chinami). Zdecydowana większość studentów polskich (79,47%) oraz rosyjskich (85,11%) prognozuje wzrost pozycji potęgi wojskowej Rosji, czego jednak również nie potwierdzają wyniki badań potęgometrycznych.

Wyniki badań odnoszące się do wskaźnika potęgi gospodarczej odzwierciedlają wyniki wskaźnika głównego (potęgi wojskowej). Rosja przez większość respondentów obu grup jest uznawana za potęgę gospodarczą na poziomie trzeciej kategorii (wielka potęga), czemu zaprzeczają wyniki badań potęgometrycznych, plasujące Rosję dopiero na pozycji gospodarczego mocarstwa lokalnego (czyli nawet poniżej regionalnego), na 7. pozycji za Niemcami, przy zbliżonych wartościach potęg gospodarczych obu tych państw. Uwzględniając fakt, iż potęga gospodarcza implikuje główny wskaźnik potęgi wojskowej, jakim są wydatki wojskowe, trudno uznać ten wskaźnik za wzmacniający pozycję geostrategiczną Rosji w międzynarodowym układzie sił. Prognozy potęgometryczne w tym zakresie również nie wydają się być optymistyczne, w przeciwieństwie do wyników sondażu diagnostycznego,

zwłaszcza z udziałem studentów rosyjskich, gdyż studenci polscy są w tej sprawie wyraźnie podzieleni.

Wyniki badań, odnoszące się do wskaźnika potęgi geopolitycznej, pokazały pewną zaskakującą „niewiarę” rosyjskich studentów w geopolityczne znaczenie i możliwości oddziaływania Federacji Rosyjskiej w globalny systemie międzynarodowym. Natomiast polscy studenci w większości uznają Rosję za potęgę geopolityczną, co potwierdzają także badania potęgometryczne, plasujące FR na wysokiej 4. pozycji w systemie międzynarodowym za liderem USA (z ich blisko dwukrotną przewagą nad Chinami) oraz Indiami. Powyższy wskaźnik należy więc uznać za wzmacniający pozycję geostrategiczną Rosji w międzynarodowym układzie sił.

Bibliografia

Białoskórski R., *The Geostrategic Position of the Russian Federation. A Powermetric Study*, Siedlce 2018.

Białoskórski R., Kiczma Ł., Sułek M., *Potęga państw 2019. Rankingi potęgometryczne*, Warszawa 2019, www.researchgate.net/publication/332275451_Potega_Panstw_2019_Rankingi_potegometryczne (01.08.2019 r.).

Michalik D., *Modelowanie i symulacje międzynarodowego układu sił*, Toruń 2012.

Sułek M., *Metody i techniki badań stosunków międzynarodowych*, Warszawa 2004.

Sułek M., *Nakłady i efekty w kalkulacjach geopolitycznych*, [w:] *Potęgometria*, tom 2, Sułek M. (red.), Warszawa 2014.

Sułek M., *Potęga państw. Modele i zastosowania*, Warszawa 2013.

Załączniki

Załącznik 1. Wyniki badania sondażowego

1. Czy Rosja jest potęgą geopolityczną (w %)?

Studenci	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
polscy	70,23	26,72	3,05
rosyjscy	48,94	42,55	8,51

2. Czy i jakim rodzajem potęgi gospodarczej jest Rosja (w %)?

Studenci	Superpotęga	Potęga światowa	Wielka potęga	Potęga regionalna	Potęga lokalna	Żadna	Trudno powiedzieć
polscy	5,34	24,43	30,53	19,85	3,44	7,63	8,78
rosyjscy	19,15	21,28	27,66	12,77	6,38	6,38	6,38

3. Czy i jakim rodzajem potęgi wojskowej jest Rosja (w %)?

Studenci	Superpotęga	Potęga światowa	Wielka potęga	Potęga regionalna	Potęga lokalna	Żadna	Trudno powiedzieć
polscy	19,85	47,71	22,14	4,58	1,91	1,53	2,29
rosyjscy	46,81	21,28	17,02	4,26	2,13	0,00	8,51

4. Które z państw (jedno lub więcej) Pani/Pana zdaniem władze Rosji uważają za największe zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa (w %)?

Studenci	USA	Chiny	Niemcy	Francja	Wielka Brytania	Polska	Indie
polscy	57,91	25,51	1,02	1,28	3,32	2,30	2,30
rosyjscy	66,10	11,86	1,69	0,00	1,69	0,00	5,08
Studenci	Japonia	Inne / Korea Płn.		Inne / Ukraina	Żadne	Trudno powiedzieć	
polscy	3,32	0,77		0,26	0,51	1,53	
rosyjscy	3,39	1,69		0,00	3,39	5,08	

5. Które z państw (jedno lub więcej) Pani/Pana zdaniem stanowi największe zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa (w %)?

Studenci	USA	Chiny	Niemcy	Francja	Wielka Brytania	Polska	Indie
polscy	52,29	31,81	1,89	1,35	1,08	1,08	2,43
rosyjscy	57,81	15,63	1,56	0,00	3,13	1,56	3,13

Studenci	Japonia	Inne / Korea Płn.	Inne / Turcja	Żadne	Trudno powiedzieć
polscy	4,04	0,00	0,27	1,62	2,16
rosyjscy	6,25	1,56	0,00	3,13	6,25

6. Jaką Pani/Pana zdaniem pozycję pod względem potęgi gospodarczej w świecie zajmują poniższe państwa?

Pozycja	Polscy studenci		Rosyjscy studenci	
	Państwo	Liczba głosów	Państwo	Liczba głosów
1	USA	356	USA	107
2	Chiny	388	Chiny	120
3	Japonia	766	Japonia	130
4	Rosja	840	Niemcy	146
5	Niemcy	847	Rosja	154
6	Indie	1029	Indie	216
7	Brazylia	1173	Brazylia	245

7. Jaką Pani/Pana zdaniem pozycję pod względem potęgi wojskowej w świecie zajmują poniższe państwa?

Pozycja	Polscy studenci		Rosyjscy studenci	
	Państwo	Liczba głosów	Państwo	Liczba głosów
1	USA	361	Rosja	81
2	Rosja	645	Chiny	112
3	Chiny	730	USA	114
4	Wielka Brytania	1140	Wielka Brytania	168
5	Francja	1201	Francja	169
6	Indie	1435	Brazylia	204
7	Brazylia	1538	Indie	215

8. Jak Pani/Pan prognozuje pozycję Rosji w świecie pod względem potęgi gospodarczej (%)?

Studenci	Wzrost	Spadek	Trudno powiedzieć
polscy	38,17	27,86	33,97
rosyjscy	61,70	25,53	12,77

9. Jak Pani/Pan prognozuje pozycję Rosji w świecie pod względem potęgi wojskowej (%)?

Studenci	Wzrost	Spadek	Trudno powiedzieć
polscy	79,47	7,98	12,55
rosyjscy	85,11	8,51	6,38

Załącznik 2. Ankieta audytoryjna

1. Czy i jakim Pani/Pana Rosja jest mocarstwem geopolitycznym? (Zakreśl krzyżykiem JEDNĄ odpowiedź)

- ☐ tak ☐ nie ☐ trudno powiedzieć

2. Czy i jakim Pani/Pana zdaniem Rosja jest mocarstwem gospodarczym? (Zakreśl krzyżykiem JEDNĄ odpowiedź)

☐ supermocarstwem	☐ żadnym
☐ mocarstwem światowym	☐ trudno powiedzieć
☐ wielkim mocarstwem	
☐ mocarstwem regionalnym	
☐ mocarstwem lokalnym	

3. Czy i jakim Pani/Pana zdaniem Rosja jest mocarstwem wojskowym? (Zakreśl krzyżykiem JEDNĄ odpowiedź)

☐ supermocarstwem	☐ żadnym
☐ mocarstwem światowym	☐ trudno powiedzieć
☐ wielkim mocarstwem	
☐ mocarstwem regionalnym	
☐ mocarstwem lokalnym	

4. Które z państw (jedno lub więcej) Pani/Pana zdaniem władze Rosji uważają za największe zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa? (Zakreśl krzyżykiem wybrane odpowiedzi lub wpisz inną)

☐ USA	☐ żadne
☐ CHINY	☐ trudno powiedzieć
☐ NIEMCY	☐ inne (jakie?)
☐ FRANCJA	
☐ WIELKA BRYTANIA	
☐ POLSKA	
☐ INDIE	
☐ JAPONIA	

5. Które z państw (jedno lub więcej) Pani/Pana zdaniem stanowi największe zagrożenie dla bezpieczeństwa Rosji? (Zakreśl krzyżykiem wybrane odpowiedzi lub wpisz inną)

☐ USA	☐ żadne
☐ CHINY	☐ trudno powiedzieć
☐ NIEMCY	☐ inne (jakie?)
☐ FRANCJA	
☐ WIELKA BRYTANIA	
☐ POLSKA	
☐ INDIE	
☐ JAPONIA	

6. Jaką Pani/Pana zdaniem pozycję pod względem potęgi gospodarczej w świecie zajmują poniższe państwa? (Ponumeruj w kolejności wagi od 1 – najwyższa do 7 – najniższa)

CHINY	– pozycja nr ____
JAPONIA	– pozycja nr ____
USA	– pozycja nr ____
INDIE	– pozycja nr ____
ROSJA	– pozycja nr ____
NIEMCY	– pozycja nr ____
BRAZYLIA	– pozycja nr ____
Trudno powiedzieć	

7. Jaką Pani/Pana zdaniem pozycję pod względem potęgi wojskowej w świecie zajmują poniższe państwa? (Ponumeruj w kolejności wagi od 1 – najwyższa do 7 – najniższa)

ROSJA	– pozycja nr ____
CHINY	– pozycja nr ____
BRAZYLIA	– pozycja nr ____
FRANCJA	– pozycja nr ____
WIELKA BRYTANIA	– pozycja nr ____
USA	– pozycja nr ____
INDIE	– pozycja nr ____
Trudno powiedzieć	

8. Jak Pani/Pan prognozuje pozycję Rosji w świecie pod względem potęgi gospodarczej?

- ☐ wzrost ☐ spadek ☐ trudno powiedzieć

9. Jak Pani/Pan prognozuje pozycję Rosji w świecie pod względem potęgi wojskowej?

- ☐ wzrost ☐ spadek ☐ trudno powiedzieć